

Asia: VN/18678/2026

Lausuntopyyntö: Valtioneuvoston asetus valtionavustuksesta eräille kaupungeille nuorten työllisyyttä edistäviin hankkeisiin vuosina 2026-2028

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

1. Yleistä

Outokummun kaupunki pitää nuorten työllisyyden edistämistä ja pitkäaikaistyöttömyyden ehkäisemistä erittäin tärkeänä yhteiskunnallisena tavoitteena. On perusteltua, että valtio kohdentaa määrärahoja toimiin, joilla tuetaan työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien (NEET) nuorten kiinnittymistä työhön, koulutukseen ja hyvinvointia tukeviin palveluihin. Outokummun kaupunki suhtautuu asetuksen tavoitteisiin myönteisesti, mutta pitää asetusluonnoksen soveltamisalan rajausta, valintakriteerien läpinäkyvyyttä ja rahoitusmekanismien rakennetta ongelmallisina alla esitetyin perustein.

2. Kaupunkien rajausta ja Outokummun kaupungin sulkeminen avustuksen ulkopuolelle

Asetusluonnoksessa avustukseen oikeutetuiksi kaupungeiksi esitetään Espoota, Helsinkiä, Joensuuta, Jyväskylää, Kuopiota, Lahtea, Oulua, Poria, Tamperetta, Turkua ja Vantaata. Outokummun kaupunki on Pohjois-Karjalan maakunnan pitkäaikainen rakennemuutospaikkakunta, jonka nuorten työttömyys ja rakenteellinen työttömyys ovat olleet vuosikausia merkittävästi maan keskiarvoa korkeampia. Siitä huolimatta kaupunki on jätetty asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Perustelumuistiosta tai hankesivun aineistoista ei käy ilmi, millä objektiivisilla ja mitattavilla kriteereillä valittu kaupunkien joukko on muodostettu tai miksi juuri Outokummun kaltaiset korkean rakenteellisen nuorisotyöttömyyden kunnat on rajattu ulkopuolelle, vaikka lähialueen keskuskaupunki Joensuu (mikä sinänsä hyvä) sisältyy listaan. Tämä herättää kysymyksen, onko valinta perustunut ensisijaisesti kaupunkien kokoon (väestömäärä, suurimmat kaupungit) eikä nuorten tosiasialliseen työttömyys- tai palvelutarpeeseen. Mikäli valinta perustuu yksinomaan

kaupunkikokoon, se ei kohdenna tukea sinne, missä nuorten työttömyysaste tai NEET-nuorten suhteellinen osuus ikäluokasta on todellisuudessa suurin.

Outokummun kaupunki katsoo, että asetuksen perusteluissa tulee selkeästi ja avoimesti osoittaa ne kriteerit, joilla kaupungit on valittu, ja arvioida uudelleen, sulkeeko rajausta tosiasiallisesti ulkopuolelle sellaisia pieniä ja keskisuuria kaupunkeja, joissa nuorten työttömyyden suhteellinen taso, pitkäaikaistyöttömyyden riski tai palvelujärjestelmän rakenteellinen heikkous on merkittävä – kuten Outokummussa.

3. Valittu kohdentamislogiikka soveltuu huonosti pieniin rakennemuutoskaupunkeihin

Asetuksen tausta-aineiston mukaan hallituksen linjaus koskee "korkean nuorisotyöttömyyden kaupunkeja sekä kuudessa suurimmassa kaupungissa naapurustoihin ja kaupungin eri osiin kohdistuvaa pilottia". Tavoitteena on erityisesti puuttua kaupunginosien väliseen nuorisotyöttömyyden eriytymiskehitykseen suurissa kaupungeissa.

Tämä kohdentamislogiikka on rakennettu suurkaupunkien sisäisen alueellisen eriytymisen (kaupunginosa- tai naapurustotasoinen segregaatio) näkökulmasta. Se ei tunnista toista, yhtä vakavaa ilmiötä: pienissä ja keskisuurissa rakennemuutoskaupungeissa nuorisotyöttömyys ei näy kaupunginosien välisenä eriytymisenä, vaan koko kunnan tasoisena, rakenteellisena ja pitkäkestoisena ilmiönä, joka juontuu elinkeinorakenteen kapeudesta, työpaikkojen vähäisyydestä ja pitkistä etäisyyksistä palveluihin ja oppilaitoksiin. Asetuksen valintaperuste (kaupunginosaakohtainen eriytyminen) tosiasiallisesti sulkee pois juuri ne kunnat, joissa ongelma on rakenteeltaan erilainen mutta ei lievempi.

Outokummun kaupunki esittää, että asetuksen tavoitteenasettelua täsmennetään siten, että se tunnistaa myös kuntatasoisen rakenteellisen nuorisotyöttömyyden ilmiönä, joka on yhtä painava peruste valtionavustukselle kuin suurten kaupunkien sisäinen alueellinen eriytyminen.

4. Rahoitusmuoto ja yhdenvertaisuusnäkökohdat

Avustus on tarkoitus myöntää valtionavustuslain (688/2001) 5 §:n 3 momentin mukaisena erityisavustuksena nimetyksi luetelluille kaupungeille, ilman että hakukelpoisuus perustuisi etukäteen julkaistuihin, mitattaviin ja kaikkiin kuntiin yhdenvertaisesti sovellettaviin kriteereihin. Tällainen sääntelytekniikka – kaupunkien nimeäminen suoraan asetuksessa avoimen hakumenettelyn sijaan – heikentää avustusjärjestelmän ennakoitavuutta ja läpinäkyvyyttä ja voi olla ongelmallinen perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuusperiaatteen sekä hyvän hallinnon periaatteiden kannalta, mikäli rajauksen taustalla olevia objektiivisia perusteita ei ole esitetty.

Outokummun kaupunki esittää, että avustuskelpoisuus tulisi määritellä avoimien ja ennakolta julkaistujen kriteerien perusteella (esimerkiksi nuorten työttömyysaste, työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuus ikäluokasta, pitkäaikaistyöttömyyden kehitys, kunnan palvelurakenteen kantokyky sekä esitetyn hankesuunnitelman vaikuttavuus), sen sijaan että kelpoisuus ratkaistaan tyhjentävällä kaupunkiluettelolla. Avoin kriteeriperusteinen malli

mahdollistaisi myös sen, että rakennemuutospaikkakunnat, kuten Outokumpu, Kemijärvi tai Äänekoski, voisivat hakea avustusta silloin, kun ne täyttävät asetuksen tavoitteisiin liittyvät edellytykset.

5. Määrärahan riittävyys ja vaikutusten arvioinnin puutteellisuus

Hankkeen tausta-aineistojen mukaan käytettävissä on noin 14,8 miljoonaa euroa jaettuna valittujen kaupunkien kesken vuosille 2026–2028 ja hallinnollisiin kuluihin on varattu 225 000 euroa (1,5 %). Perusteluaineistossa itsessään todetaan, ettei hankkeiden tarkempaa sisältöä tai kohdentumista ole vielä tässä vaiheessa käytettävissä, minkä vuoksi arviota vaikutuksista kohderyhmän työllisyyteen tai pitkäaikaistyöttömyyden ehkäisyyn pidetään erittäin vaikeana laatia. Outokummun kaupunki pitää tätä puutteena: asetuksen kaltaisen, rajattuun kaupunkijoukkoon kohdistuvan erityisjärjestelyn hyväksyttävyyden arvioinnissa vaikutusarvioinnin ja kohdentamisperusteiden olisi tullut olla huomattavasti tarkemmin auki kirjoitettuja jo lausuntovaiheessa.

6. Riski valtakunnallisten tukimuotojen kasautumisesta suurille kaupungeille

Outokummun kaupunki kiinnittää huomiota myös laajempaan riskiin: mikäli valtion työllisyys- ja nuorisopolitiikan erityisrahoitusinstrumentit rakennetaan toistuvasti suurkaupunkilogiikan (naapurustot, kaupunginosat, suurimmat kaupungit) varaan, pienet ja rakennemuutoksesta kärsivät kaupungit jäävät järjestelmällisesti tällaisten instrumenttien ulkopuolelle, vaikka niissä nuorten työttömyystilanne olisi suhteellisesti yhtä vaikea tai vaikeampi. Tämä voi vahvistaa alueellista eriarvoisuutta valtionavustusjärjestelmän tasolla, vaikka asetuksen tavoitteena on juuri eriytymiskehityksen torjunta.

7. Yhteenveto ja esitykset

Outokummun kaupunki esittää työ- ja elinkeinoministeriölle, että:

1. asetuksen perusteluissa esitetään avoimesti ja johdonmukaisesti ne objektiiviset kriteerit, joiden perusteella avustukseen oikeutetut kaupungit on valittu;
2. asetuksen soveltamisalaa laajennetaan tai vaihtoehtoisesti täydennetään erillisellä, avoimeen hakuun ja ennalta määriteltuihin kriteereihin perustuvalla rahoituskanavalla, joka mahdollistaa myös pienten ja keskisuurten rakennemuutoskaupunkien, kuten Outokummun, hakemisen avustukseen silloin, kun asetuksen tavoitteisiin liittyvät edellytykset täyttyvät;
3. asetuksen tavoitteenasettelua täydennetään siten, että se tunnistaa kaupunginosakohtaisen eriytymisen ohella myös kuntatasoisen, rakenteellisen nuorisotyöttömyyden ilmiönä, joka oikeuttaa vastaavaan tukeen;

4. jatkovalmistelussa arvioidaan tarkemmin ja avoimemmin, miten esitetty rajausta suhteutuu perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuusperiaatteeseen sekä hyvän hallinnon vaatimuksiin, kun kyse on nimetyille toimijoille suunnatusta erityisavustuksesta.

Outokummun kaupunki on valmis osallistumaan jatkovalmisteluun ja tuomaan esiin pienen rakennemuutoskaupungin näkökulman nuorten työllisyyden edistämisessä.

Orenius Jukka
Outokummun kaupunki - Kaupunginhallitus